

Vérvörös vagy para- dicsomi?

BERECZKY ALBERT EM-
LÉKEZETE SZABÓ ZOLTÁN
LEVENTE ÖSSZEGZÉSÉBEN

Te írd meg! Te éltél, tanultál a szocialista rendszerben, talán jobban átlátod. Ez volt a felkérésben. Nem irigylem! Ha harminc év egyháztörténetírása nem volt alkalmas tisztába tenni ezt az ellentmondásos személyt, akkor mit várunk el egy rövid írástól? Ez meg az első válasz volt, amit kaptam az anyaggyűjtés során. Ebből kellene kibontani, miért ennyire ellentmondásos Bereczky Albert életútja.

Természetesen ehhez az ellentmondásossághoz az is hozzátartozik, hogy van történész is, aki maga leírja, a pályakép, az ember utólagos megítélésénél nagyon nehéz kikerülni, hogy ne egy bizonyos szempontból nézzük és csoportosítsuk a tényeket. Ehhez, személyes élményként - természetesen nem Bereczkyhez, illetve nem a Rákosi fémjelvezet szovjet típusú kommunista évtizedhez, hanem a hatvanas-hetvenes évek „puha diktatúrájához” kapcsolódóan - annyit el kell mondanom, hogy pontosan ugyanabban az időben élve egészen mást élt meg két ember. Az egyiket rendőrörse vitték kihallgatni, mert Biblia volt nála, a másiknál még azt is szó - sőt, ami fontosabb következmények - nélkül tudomásul vették, hogy vallásos meggyőződése miatt a korban általános és formális, sok helyütt a továbbtanulás feltételeként aposztrófált KISZ tagságot (Kommunista Ifjúsági Szövetség) is elutasította.

Ennek megfelelően mind a mai napig beszélgetéseimben végletesen ellentétes véleményeket hallok Bereczky Alberttel kapcsolatban. Az egyik verzió, hogy

kollaboráns, az egyház és az állam megegyezésében a kommunista rendszer kiszolgálója, az iskolarendszer felszámolója. Amásikvégletrendre azt az anekdotát hozza fel, hogy amikor az ötvenes évek elején egy vidéki lelkész találkozott Bereczky Alberttel, és megállapította, hogy nagyon rossz állapotban van, akkor Bereczky püspök azt válaszolta, azért, hogy ti ne legyetek ilyen állapotban. Az iskolakérdésben ugyancsak megfontolandó a védők érvelése, a kommunistáknak elsődleges célkitűzése volt, hogy az iskolákat saját szolgálatukba állítják, így az erőszaktól sem riadtak volna vissza - ahogy adott esetekben nem is riadtak vissza -, hogy elvegyék ezeket az iskolákat. Ráadásul előre lehetett látni a gazdasági nehézségeket is, Bereczky ezt is felmérte.

Hogy ne csupán áttételes hivatkozások álljanak itt, idéznék néhány mondatot Karasszon István Pap Lászlóól írt cikkéből: „Bereczky Albert bátor antifasiszta ellenálló, aki viszont a kommunista időben egyáltalán nem olyan hitvalló, mint néhány évvel korábban: a „hitből való engedelmesség” szlogenje csak saját pozíciójának államhatalommal való erősítését szolgálta, s a teologizáló kijelentések mellett az erőszakosság, a hiúság, sőt a bosszúállás sem volt ritka. Ugyanakkor mégsem ő a fő kollaboráns: inkább az a bűne, hogy hosszú ideig eltűrte ezeknek a basáskodásait. Fél évszázad távolából nézve igazi Janus-arcot láthatunk.”

Az életrajzot kicsit tovább bővítve érdemes megemlíteni, hogy felkészült, külföldi tanulmányok (Bázel) után hazatért teológusról van szó. A húszas években ott van a Péceli kör születésekor, illetve a nagyon aktív Diákszövetségben. A zsidóüldözések idején aktívan vesz részt az ellenállásban, az életek mentésében, posztumusz megkapta a „Világ Igaza” Jad Vashem elismerést.

Másrészről, visszatekintve a Tanácsköztársaság idejére, azok mellé a fiatal lelkészek mellé áll, illetve bizonyos fokon ide is tartozik, akiknek a Horthy-korszakban magyarázkodni kell akkori magatartásuk miatt. Ravasz László

eltávolításakor Barth és Ravasz előtt úgy nyilatkozik, hogy nem szándékozik ő ülni a püspöki székbe, de Rákosi támogatásával mégis ő lesz püspök. Igaz, 56 után közzéteszi azt a levelet, amelyben éppen Ravasz szólítja meg azzal, hogy meggyőződése szerint neki kell vállalnia ezt.

Meggyőződésem, hogy csupán annak a tevékenysége ilyen vitatható, akinek tettei, cselekedetei valóban megosztóak, eltérően értelmezhetőek. Mind a Tanácsköztársaság, mind az 56 előtti évtized esetén motivációi között egyértelműen teológiai meggyőződés is ott állt, de benne volt a mentési szándék, az egyház megtartása a változó körülmények között. De benne volt ebben a magatartásban a helyzet rossz megítélése, és a rossz szándék is.

Hozzá kapcsoljuk a „keskeny út teológiáját”, ami igyekezett megtalálni a református vallás helyét a magát hol kommunizmust építő, hol szocialistának definiáló politikai életben. Gyakran idézik tőle, erre azért volt szükség, „mert itt élünk és itt a szocializmus világa van”. Bár a „Janus-arc” értékelés helytálló, én még szívesebben alkalmaznám vele kapcsolatban a Szabó István által filmre vitt „Mephisto” magatartást. A helyhez, nyelvhez, kultúrához kötött vallásos ember, aki úgy érzi, pozícióját mások megmentésére használja, de valójában a nagypolitikában nem tényező, hanem a hatalmi érdek szerint felmutatott vagy kihasznált szereplő.

Impresszum

Protestáns Téka
ISSN 1788-8778

A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának diákújsága

Felelős Kiadó:

Felelős szerkesztő:

Szerkesztők:

Szerkesztőség címe:

Tördelés és design:

Borító:

Dunamelléki Református Egyházkerület

Dr. Kocsev Miklós dékán

Bárdos-Blatt Boglárka, Varga Fanni

1022 Budapest, Csopaki utca 6.

Uri-Kovács Dániel

Varga Fanni

Budapest, 2021

